

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
Zagreb, 28. ožujka 2023.

Analiza presude

Zorica Jovanović protiv Srbije
br. zahtjeva 21794/08

povreda čl. 8. – pravo na poštovanje obiteljskog života

Kontinuirani propust Republike Srbije da pruži vjerodostojne informacije o sudbini nestalog, navodno preminulog, novorođenčeta predstavlja povredu prava na poštovanje obiteljskog života

Europski sud za ljudska prava (dalje: Europski sud) zasjedajući u vijeću od 7 sudaca, 9. rujna 2013. objavio je presudu u kojoj je utvrdio povredu čl. 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija) zbog propusta tužene države da podnositeljici zahtjeva pruži vjerodostojne informacije o sudbini njezinog navodno preminulog djeteta.

Podnositeljica zahtjeva rodila je zdravog dječaka u listopadu 1983. u državnoj bolnici Zdravstveni centar u Čupriji (dalje: ZCC). Dok su se nalazili u ZCC-u, podnositeljica je redovito ostvarivala kontakt sa sinom, a dva dana nakon poroda liječnici su joj rekli da će i ona i dijete biti otpušteni sljedeći dan. Sljedećeg jutra, podnositeljica je obaviještena da je njezino dijete preminulo. Kad je to čula, podnositeljica je potrčala prema sobi u kojoj je se nalazio njezin sin, ali ju je bolničko osoblje fizički zadržalo. Podnositeljica je obaviještena da će se obdukcija djeteta obaviti u Beogradu, iako to nije bila uobičajena praksa ZCC-a. Nakon što su, od 2001. godine, srpski mediji počeli izvještavati o brojnim sličnim slučajevima, podnositeljica je od ZCC-a zatražila svu relevantnu dokumentaciju u vezi sa smrću njezina sina. ZCC je odgovorio da uzrok smrti djeteta nije bio poznat te da su arhivi bolnice uništeni u poplavama. Općina Čuprija obavijestila je podnositeljicu da smrt njezina sina nije bila registrirana u općinskoj evidenciji. Podnositeljčin suprug je 2003. podnio kaznenu prijavu protiv osoblja ZCC-a, no ta je prijava odbačena kao nepotkrijepljena, jer nisu postojali dokazi da je dijete preminulo. Tijelo podnositeljčina sina nikada nije predano podnositeljici zahtjeva niti njezinoj obitelji, nije im dano izvješće o obdukciji niti su obaviješteni kada i gdje je navodno pokopan. Stotine roditelja kojima se dogodila slična situacija kao podnositeljici zahtjeva, obratili su se Narodnoj skupštini Srbije tražeći pravnu zaštitu. Narodna skupština je 2006. usvojila izvješće u kojem je utvrđeno da su postojali ozbiljni nedostaci u primjenjivom zakonodavstvu i postupcima pred državnim i zdravstvenim tijelima u relevantno vrijeme. Zaključeno je da je potrebna izmjena zakonodavstva kako bi se roditeljima pružila odgovarajuća pravna zaštita. Predsjednik Narodne skupštine je 2010. najavio formiranje radne skupine koja će pripremiti novi zakon namijenjen pružanju pravne zaštite roditeljima nestalih beba. Pučki pravobranitelj je 2010., nakon opsežne istrage također utvrdio da su postojali ozbiljni nedostaci u postupcima i zakonskim propisima u relevantno vrijeme te da je potrebna izmjena zakonodavstva kako bi se roditeljima pružila odgovarajuća pravna zaštita. Novim Zakonom o zdravstvenoj zaštiti

propisan je detaljan postupak za sprečavanje nezakonitog oduzimanja novorođene djece s bolničkih odjela.

Pozivajući se na članke 4., 5. i 8. Konvencije podnositeljica zahtjeva prigovorila je propustu Srbije da joj pruži bilo kakve informacije o stvarnoj sudbini njezina sina smatrajući da je on nezakonito dan na posvojenje. Europski sud je njezin zahtjev ispitao temeljem članka 8. Konvencije.

Dopuštenost

Nadležnost Europskog suda *ratione temporis* obuhvaća samo razdoblje nakon ratificiranja Konvencije, ali to podrazumijeva i naknadne činjenice koje se nastavljaju na već postojeće situacije koje su se dogodile prije ratifikacije ([Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão i drugi protiv Portugala](#), st. 43.). Nestanak osobe je vrlo specifična situacija koju karakterizira trajna neizvjesnost i neodgovornost, stoga nestanak nije samo "trenutni" događaj, već trajna situacija do koje dolazi zbog propusta pružanja objašnjenja o tome gdje se nalazi nestala osoba i koja joj je sudbina. U tim slučajevima, postupovna obveza države postoji sve dok se te okolnosti ne razjasne. Sin podnositeljice zahtjeva je navodno nestao prije ratifikacije Konvencije u Srbiji¹, ali budući da se radi o trajnoj situaciji Europski sud je nadležan ispitati propuste tužene države da ispuni svoje postupovne obveze temeljem Konvencije, a nakon datuma njezine ratifikacije.

Europski sud je istaknuo da se rok od šest mjeseci ne primjenjuje na trajne situacije. Naime, kada postoji situacija trajne povrede, šestomjesečni rok počinje teći iznova svaki dan sve dok trajna situacija ne prestane ([Cone protiv Rumunjske](#), st. 22.). Ipak, kad je riječ o nestancima, podnositelji zahtjeva ne mogu beskonačno čekati prije nego li podnesu zahtjev sudu. Ako je došlo do prekomjernog odgađanja nakon saznanja da istraga nije pokrenuta ili da je neaktivna, zahtjevi se mogu odbaciti kao nepravovremeni. S obzirom da je u ovom predmetu tužena država poduzimala određene korake prije nego je podnositeljica podnijela zahtjev Europskom sudu², ne može se reći da je podnositeljica bila nerazumna što je čekala ishod događaja koji su mogli riješiti ključna činjenična ili pravna pitanja u vezi s njezinim prigovorom. Slijedom toga, zahtjev podnositeljice zahtjeva je dopušten.

Osnovanost

Sukladno dobro utvrđenoj sudskoj praksi Europskog suda, uživanje roditelja i djeteta u međusobnom društvu predstavlja temeljni element „obiteljskog života“ u smislu članka 8. Konvencije ([Monory protiv Rumunjske i Mađarske](#), st. 70.).

U kontekstu članka 3. Konvencije, Europski sud je priznavao da se situacija srodnika nestalih osoba koji se drže u neznanju u pogledu sudbine njihovih voljenih osoba, može smatrati nečovječnom i ponižavajućom. Pritom bit povrede nije u tome da postoji ozbiljna povreda ljudskih prava u pogledu nestalih osoba, već u odgovorima i stavu vlasti prema situaciji o kojoj imaju saznanja ([Varnava i drugi protiv Turske](#), st. 200.). Ako srodnici nestalih osoba preuzmu glavni teret razotkrivanja činjenica o sudbini nestalih osoba, a vlasti propuste dati odgovore na

---

¹ Konvencija je u odnosu na Srbiju stupila na snagu 3. ožujka 2004.

² Od 2006. do 2010. godine, srpska Narodna skupština je usvojila izvješće s preporukama kako bi se roditeljima pružila odgovarajuća pravna zaštita, najavljeno je formiranje parlamentarne radne skupine radi usvajanja novog zakona, pučki pravobranitelj je predložio donošenje *lex specialisa*.

njihove zahtjeve za informacijama, to će se smatrati zanemarivanjem pozitivne obveze države da pronade nestale osobe i razotkrije njihovu sudbinu.

Ta stajališta u okviru članka 3. Konvencije, primjenjiva su *mutatis mutandis*, na kontekst pozitivnih obveza na temelju članka 8. u ovom predmetu.

U ovom slučaju tijelo djeteta nikad nije predano majci niti njezinoj obitelji, nije je utvrđen uzrok smrti, nije dano izvješće o obdukciji niti obavijest o pokopu, smrt djeteta nikad nije službeno prijavljena, a podnesena kaznena prijava odbačena je bez odgovarajućeg razmatranja.

Srpske vlasti su same potvrdile da su tijekom 1980-tih postojali ozbiljni nedostaci u primjeni propisa i postupcima pred državnim i zdravstvenim tijelima vezano za pitanja smrti novorođenčadi u bolnicama. Nije bilo dosljednih zakonskih propisa o tome što bi se trebalo dogoditi u takvim situacijama, a neki parovi su možda namjerno bili spriječeni u organizaciji pokopa svoje djece što je izazvalo opravdane sumnje i zabrinutost roditelja da su njihova djeca nezakonito oduzeta. Odgovor Republike Srbije na ove probleme nije bio odgovarajući, stoga roditelji i dalje imaju pravo saznati istinu o sudbini svoje djece.

Unatoč nekoliko službenih inicijativa između 2003. i 2010. godine, tužena država je zaključila da nisu potrebne nikakve izmjene zakonodavstva osim onih u pogledu prikupljanja i upotrebe zdravstvenih podataka. To je moglo spriječiti da se situacije slične podnositeljčinoj ne ponove u budućnosti, ali nije ponudilo rješenje za podnositeljicu zahtjeva i druge roditelje koji su tu patnju pretrpjeli u prošlosti.

Slijedom navedenog, Europski sud je zaključio da podnositeljica zahtjeva trpi trajnu povredu prava na poštovanje njezina obiteljskog života zbog kontinuiranog propusta tužene države da joj pruži vjerodostojne informacije o sudbini njezina sina, što predstavlja povredu članka 8. Konvencije.

Za utvrđenu povredu, Europski sud je podnositeljici zahtjeva dosudio pravednu naknadu u iznosu od 10.000 EUR na ime neimovinske štete, te 1.800 EUR na ime troškova i izdataka.

Izvršenje presude

Postupak nadzora izvršenja ove presude pred Odborom ministara Vijeća Europe i dalje je u tijeku³. Kako bi izvršila ovu presudu Republika Srbija usvojila je niz općih mjera, uključujući donošenje posebnog zakona kojim je uspostavljen mehanizam utvrđivanja činjenica kroz dva postupka. Prvo, roditeljima „nestalih beba“ pružena je mogućnost zahtijevanja individualne naknade putem sudova, i drugo, osnovano je neovisno istražno tijelo („Povjerenstvo za utvrđivanje činjenica o nestalim bebama“) kako bi se utvrdila sudbina „nestalih beba“. Povjerenstvo ma 15 članova, od kojih šest imenuje Vlada iz ministarstava nadležnih za pravosuđe, unutarnje poslove, zdravstvo, obitelj, državnu upravu i obavještajne agencije. Sjednice Povjerenstva održavaju se najmanje jednom mjesečno, rad je javan, a odluke donosi većinom glasova.

---

³ Podatak na dan 27. ožujka 2023.

Novi zakon omogućuje paralelno vođenje postupaka pred nadležnim domaćim sudovima i pred državnim odvjetništvom. Ako nadležni sud tijekom postupka utvrdi postojanje osnova sumnje da je počinjeno kazneno djelo koje se progoni po službenoj dužnosti, dužan je odmah podnijeti kaznenu prijavu nadležnom državnom odvjetništvu.

Četiri visoka suda nadležna su za razmatranje zahtjeva roditelja “nestalih beba”, osoba koje sumnjaju da bi se radilo o “nestalim bebama” kao i pučkog pravobranitelja u brzom, izvanparničnom postupku. Njihove odluke podliježu sudskom preispitivanju. Sudovi su ovlašteni pozvati bilo kojeg svjedoka ili vještaka te imaju ovlast dodijeliti pravičnu naknadu do 10.000 EUR.

Suci nadležni za rad na predmetima “nestalih beba” moraju proći obuku na Pravosudnoj akademiji. Slično tome, policijski službenici zaduženi za poduzimanje istražnih radnji također moraju proći posebnu obuku.

Na zahtjev Odbora ministara Vijeća Europe izrađen je i nacrt zakonskih izmjena radi uvođenja namjenske DNK baze podataka u svrhu olakšavanja utvrđivanja istine o „nestalim bebama“.

Ovu analizu izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Analiza ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te nije obvezujuća za taj Sud.

© 2023. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava